

Ábrahám könyve (Igazgyöngy)

A mormon vallás Biblián kívüli, új szentírásai közé tartozik a Mormon Könyve (MK), a Tanok és szövetségek (T&Sz) és az Igazgyöngy (IGY). Az *Igazgyöngy* a Bevezetés szerint

...olyan válogatott anyagok gyűjteménye, melyek több jelentős szempontból érintik az Utolsó Napok Szentjei Jézus Krisztus Egyházának hitét és tanait. Ezeket Joseph Smith írta, és az Egyház korabeli újságjaiban jelentek meg.

Közöttük található az *Ábrahám könyve* (ÁK), amely

Egy 1935-ben Joseph Smith kezébe került papirusz fordítása, amely Ábrahám pátriárkától tartalmaz írásokat. A fordítás sorozatokban jelent meg az *Idők és évszakok*-ban 1842. március elsejétől kezdődően Nauvoo-ban, Illinoisban. History of the Church, 4. kötet, 519-534. oldal.

Az ÁK bevezetőjében ezt olvashatjuk:

ÁBRAHÁM KÖNYVE

PAPIRUSZTEKERECSEKBŐL FORDÍTOTTA JOSEPH SMITH

Régi okmányok fordítása, amelyek egyiptomi katakombákból kerültek kezünkbe — Ábrahám írásai, amelyeket Ábrahám könyvének neveznek, és amelyeket ő maga írt papirusztekercsekre, mialatt Egyiptomban volt. (History of the Church, 2:235, 326, 348-351)

A könyv és a képmásolatok jelentősége

Nyilván minden Bibliaolvasó ember érdeklődésére számot tarthat egy olyan vallási irat, amelyet állítólag maga Ábrahám írt. Ráadásul a mormonok számára is nagy jelentőségű kinyilatkoztatásokat tartalmaz:

- a földet és az eget az Istenek / szellemek alkották és formálták, már meglévő anyagból szervezték [3:24, 4:1]
- egy részük Lucifer vezetésével fellázadt az Atya azon döntése ellen, hogy Jézus vezesse a munkát [3:27-28]
- az embert az Istenek a saját képmásukra és hasonlatosságukra alkották (az Istenek is hím- és nőneműek) [4:27]
- az ember szelleme már létezik, mielőtt az Istenek belehelyezik a testébe (előlét, preegzisztencia) [5:7] a földi élet célja annak megvizsgálása, hogy a szellemek a földi élet során követik-e a parancsolatokat [3:25-26]
- Isten időszámítása bizonyos csillagok (fizikai égitestek) mozgását követi ("Kolob") [3:4].

Az ÁK sok más Biblián kívüli információt is tartalmaz: Ábrahám káldeus főpap; Jehova megmutatja neki a szellemeket, sőt elárulja, hogy ő is egy a világ teremtése előtt már létező, kiválasztott szellemi lény; az egyiptomi fáraó papja a káldeusok földjén épült oltáron akarja feláldozni, de egy angyal kiszabadítja; az Úr még Urban neki adja az Urim és Tummim-ot, hogy távoli csillagokat figyelhessen meg stb. Az irat mai kiadása három képet is közöl, ezzel a felirattal: KÉPMÁSOLAT ÁBRAHÁM KÖNYVÉBŐL. A "képmásolat" (faximile) hasonmás kiadást jelent, az eredeti példányhoz mindenben hasonló, nyomdai úton előállított másolatot.

Minden olyan iratot, amelyről azt állítják, hogy kinyilatkoztatás, meg kell vizsgálni, hogy valóban az-e. Például az Újszövetség szövegének hitelességét (az ókori iratok között egyedülállóan) kb. 5000 másolat bizonyítja. Ami a mormon vallási iratokat illeti, a Mormon könyve eredeti szövegét tartalmazó aranylemezeket állítólag néhányan látták, de aztán egy angyal magával vitte őket a túlvilágra (nem tudni, miért). Nyilván megnövelné Smith szavahihetőségét, ha a mormon vallási iratoknak legalább az egyike (ÁK) egy bibliai szereplő saját kézírásának fordítását is tartalmazná, és az *eredetit* mindenki láthatná (a Chandler papiruszokat, lásd alább!). Tény, hogy az egyébként is meglehetősen műveletlen Smith nem tudhatott egyiptomiul. Ugyanakkor azt állította, hogy "Isten adománya és ereje által" fordította le például a Mormon könyvét is (lásd Mormon Könyve, Bevezetés). Ha a papiruszok fordítása helyes, az a személyes hitelességét és a kiadványait is erősíti. Hivatalosan a mormon egyház mindenkori Prófétája is rendelkezik ugyanezzel a képességgel, hiszen címe szerint "látnok, kinyilatkoztató, fordító és próféta" (Tanok és szövetségek 107:92).

Több történelmi, régészeti és kultúrtörténeti tény azonban kétségessé teszi, hogy a képmásolatok valóságosak, és az eredeti képeket vagy szöveget adják vissza. Az ellenérvek a modern egyiptológia kutatási eredményein alapulnak. Ami a hazai kutatókat illeti, értékes szaklektori segítségéért köszönet illeti dr. Kákosy László professzor urat (ELTE BTK). Ő ugyanis pontosan azt a sírt tárta fel, amelyből Smith-hez kerültek a papiruszok (vö. Kákosy László: *Dzsehutimesz sírja Thébában*, 106. oldal; Pytheas Kft, Budapest, 1989). Elbeszélése szerint a mormon egyház hivatalos meghívására az illetékes egyházi vezetőknek nyíltan elmondta a szakvéleményét. Érdemi reakció azonban azóta sem történt.

1. A papiruszok eredete

A múlt század elején az amerikai egyiptológia gyakorlatilag még nem létezett, és Európában is csak néhányan értettek a témához. Champollion ugyanis csak 1822-ben fejtette meg az egyiptomi hieroglifák jelentését az ún. Rosette-i kő többnyelvű felirata alapján. Érdekes módon valószínű, hogy Kákosy professzor ugyanott ásatott 1983 óta, ahonnan Smith papiruszai származtak. Egy hivatalnok, Dzsehutimesz sírjáról van szó, amelyet 1820 körül tárt fel egy Antonio Lebolo nevű olasz kalandor és műkincskereskedő, és amelynek egyes darabjai Torinoba kerültek. Lebolo örököse, Michael H. Chandler régiségkereskedő Amerikába vitte a múmiákat, szarkofágokat és papiruszokat, és rendezett velük bemutatót, majd eladta őket. Chandler 1835-ben Kirtland-ben azért kereste fel Smith-t, mert hallotta, hogy az "Amerikai Próféta" ismeretlen nyelvű szövegeket tud lefordítani. Nem csalódott: Smith a papiruszokat nem csak lefordította ("Ábrahám és József könyvei"), hanem meg is vette tőle, és egy részüket Ábrahám könyve címen a *Times and Seasons* mormon folyóiratban közölte le ("József könyvét" nem fordította le sem ő, sem a későbbi egyházelnök Próféta). A papiruszok Smith halála után egyik feleségénél maradtak, majd az ő hagyatékából is elvesztek. Csak 1966-ban fedezte fel őket egy mormon kutató New Yorkban (Metropolitan Museum of Art). Az egyház 1967-ben hivatalosan is visszakapta a papiruszokat, de a mormonok és nem mormonok nagy várakozása ellenére a Próféta vagy mormon tudósok azóta sem adtak ki hivatalos fordítást. A szakvéleményüknek hangot adó mormon egyiptológusok viszont ki lettek közösítve.

2. Az egyiptológusok szakvéleménye a papiruszokról

Így foglalhatjuk össze a modern egyiptológia egyöntetű véleményét a papiruszokról:

- a papiruszok a mai egyiptológusok számára közismert temetkezési szövegeket tartalmaznak; az ún. "Halottak Könyve" az elhunyt lelkének ad utasításokat, hogy mit tegyen és mondjon a túlvilágon, amikor istenekkel és démonokkal találkozik; ennek késő-egyiptomi, populáris változata az ún. "Lélegzetek Könyve"
- a számozott papirusztöredékek három mű kisebb-nagyobb részei: az I. X. és XI. számú töredék az ún. "Lélegzetek Könyve" részletei, amely egy Hor nevű, tébai Ámon-pap számára, Oszorver pap és Tikhebit asszony fiának készült (tehát nem "Ábrahám könyve"); a IIA és IIIB az ún. "Halottak Könyve" részletei, amely egy Ámon-Ré Neferirnub nevű hölgynek készült; a II. IV. V. VI. VII. VIII és IX. számú papirusz is a "Halottak Könyve" egyik példányából való, amely egy Ta-Sert-Min nevű hölgynek készült (tehát nem "József könyve")
- Ábrahám az i. e. 2000 körül élt, József pedig i. e. 1700 körül; az 1. és 3. képmásolatok a "Lélegzetek Könyvéből" száraznak, amely csak az i. e. 4. század után jelent meg; ez a példány pedig az időszámításunk előtti és utáni 1. század idején készült; a démotikus írás is, amellyel a papiruszokat írták, csak i. e. 6. században jelent meg, tehát mindegyik; a 2. képmásolat egy mágikus szövegű halotti kő fejalátét lenyomata.

A hivatalos mormon MAGYARÁZATOK a képeken látható figurákat az ÁK történeteiben szereplő figurákkal (Ábrahámmal, egyiptomi istenekkel, bolygókkal, papsági kulcsokkal stb.) próbálja azonosítani, illetve az egyiptomi vallási ihletésű képek szerkezetében a mormon világlépet véli felfedezni. Hogy milyen sikerrel, arról is inkább az egyiptológia szakmai kritikája beszéljen!

3. Az 1. sz. képmásolat a mormon magyarázattal és a szakmai kritika

	Smith magyarázata	Egyiptológus szemmel
	1. ábra: Az Úr anyyala. 2. ábra: Ábrahám oltárra kötözve. 3. ábra: Elkenah isten bálványimádó papja Ábrahámot készül feláldozni. 4. ábra: A bálványimádó papok áldozati oltára, amely Elkenah, Libnah, Mahmakrah, Koras és a fáraó istenei előtt áll. 5. ábra: Elkenah bálványa. 6. Libnah bálványa. 7. ábra: Mahmakrah bálványa. 8. ábra: Koras bálványa.	A testet elhagyó, emberarcú madárként ábrázolt (emberi) lélek, az ún. "bá". Hagyományos, oroszlánt ábrázoló mumifikáló ágy. A sakálféjű Anúbisz isten Oziriszt készül bebalzsamozni. Az ágy alatt <i>kanopusz</i> köedények vannak, amelyekbe a kivett belső szerveket tették. A fejük Ozirisz és Ízisz fiának, Hórusznak a négy fiát mintázza. Az emberfejű Amszet, a majomfejű Hapi, a sakálféjű Duamutef, a sólyomfejű Kebehszenuf).

	9. ábra: A fáraó bálvány	Ez Szobek krokodil isten.
	10. ábra: Ábrahám Egyiptomban	Bor és olajtartó edények, stilizált papyruszad.
	11. ábra: Az egek oszlopaait ábrázolja, ahogyan az egyiptomiak elképzelték.	Az előtérben levő folyó, amelyben Szobek isten úszik a köves folyópart mentén.
	12. ábra: Raukijang, ami tágas teret jelent, vagy a felettünk levő égboltot; ebben az esetben azonban, és e tárggyal kapcsolatban azt akarták az egyiptomiak, hogy ez Saumau-t jelentsen, ami magasan levőt vagy eget jelent, és a Saumahjím héber szónak felel meg.	A "Raukijang" szó egy sémi nyelven sem jelent semmit. A "Saumau" egyiptomiul semmi ilyesmit nem jelent. A "Saumahjím" talán az 1Móz 1:1 héber szövegének félrehallott variációja: Kezdetben teremtette Isten az eget és a földet: <i>B'résit bara elóhim ét ha sámájim v'ét háarec.</i>

A következő két kép közül az első (baloldalt) annak a Brigham Young Egyetem tárlóiban látható papyrusznak az eredetije, amelyet Smith az ÁK illusztrálására 1. számú képmellékletként felhasznált, illetve "kiegészített" (*History of the Church, Vol. 4. p. 519, 543*).

Az egyiptomi Halottak Könyve szövege az Ozirisz-mítoszra alapul. Eszerint Széth megöli Oziriszt, akinek a felesége, Ízisz a holtan is nemzőképes Oziriszre madárként rászáll, hogy megtermékenyüljön; fiuk Hórusz lesz, akinek négy fia születik. Széth feldarabolja Ozirisz holttestét, de Ízisz összeragasztja és feléleszti; Ozirisz az alvilág ura lesz, de az igaz halottak lelke is "Ozirisszá", végső soron istenné válik... Ezekből a pogány vallási szövegekből és illusztrációiból ellég sok maradt fenn, kisebb eltérésekkel mind ugyanarról szólnak, és képeik mind ugyanazokat a jeleneteket ábrázolják (lásd a második képet jobbra lent).

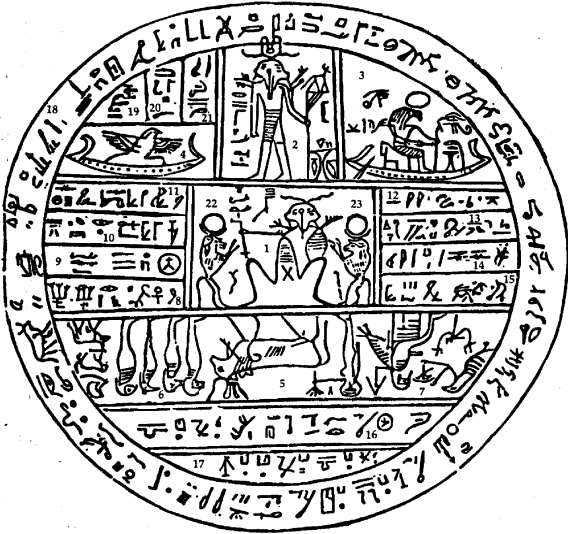
Smith nyilvánvalóan nem ismerte az egyiptomi vallást.

(1) A Smith által vásárolt sérült, és később általa itt-ott kiegészített példány.	(2) Amilyen eredetileg a szöveg minden bizonnyal volt a rengeteg fennmaradt, azonos tartalmú papirusz alapján.

4. A 2. sz. képmásolat a mormon magyarázattal és a szakmai kritika

Bár a kiadó szerint ez egy "Képmásolat Ábrahám könyvéből", a körkép eredetije nem papyruszon található, hanem egy kisebb *kődarabon*. Ez nem más, mint egy a bebalzsamozott tetem feje alá tett, mágikus hatású hitt halotti fejalátét (ún. *hüpokefál*). Ilyesmit azonban csak az i. e. 4. századtól kezdve használtak, kb. 1500 évvel Ábrahám után. Nem szükséges részletes elemzés ahhoz, hogy kiderüljön: a körkép tartalmának semmi köze a mormon világhoz.

A Smith által annak idején megírt, és 1966-ban kiadott *Egyptian Alphabet and Grammar* (Egyiptomi ábécé és nyelvtan – amely fantáziadús, de nyelvészeti szempontból teljesen használhatatlan anyag) tartalmazza a fejalátét jó minőségű lenyomatát. Ezen látható, hogy az eredeti kődarab sérült, hiányos volt. Smith ezért a jobb felső sarokból hiányzó részt egyszerűen a birtokában levő (a IV. és XI. számú) papiruszokról pótolta ki rajzokkal és írásjelekkel. Ezeknek a betoldott szövegeknek azonban semmi közük a fejalátétek szokásos szövegéhez.

	Smith magyarázata
	<p>1. ábra: Kolob, ami első alkotást jelent, Isten égi lakhelyéhez vagy a celesztialishoz a legközelebbit. Első az uralkodásban, utolsó az időszámítást illetően. A számítás celesztialis idő szerint van, ahol egy nap egy könyök. Egy nap a Kolobon ezer évnek felel meg e föld időszámítása szerint, amelyet az egyiptomiak Jah-oh-éh néven neveznek.</p>
	<p>2. ábra: Kolobhoz legközelebb áll, és az egyiptomiak Oliblis néven nevezik; ez a legnagyobb uralkodó alkotás a celesztialis után, vagyis azon hely után, ahol Isten lakik; a hatalom kulcsát tartja más bolygók felett. Így hozta ezt az Úr Ábrahám tudomására, midőn az áldozatot mutatott be egy oltáron, amelyet az Úrnak épített.</p>
	<p>3. ábra: A trónján ülő Istent ábrázolja hatalommal és tekintéllyel övezve, az örök fény koronájával fején; ezen vannak feltüntetve a szent papság nagy kulcsszavai is, amint azt Ádámmal az Édenkertben közölték, valamint Séttel, Noéval, Melkisédekkel, Ábrahámmal, és mindazokkal, akiknek a papságot kinyilatkoztatták.</p>
<p>Egyiptológus szemmel A figuráknak és "bolygóknak" Smith által adott nevei teljesen ismeretlenek, ugyanakkor több figura igazi jelentése ismert. A mormon teológia "bolygóistenei" és "papsági kulcsai" helyett egyiptomi isteneket (pl. Ízisz, Thot) és kiolvasható egyiptomi hieroglifákat találunk. Íme ízelítőül néhány részlet valódi fordítása (vö. Smith fenti verziójával!). Ha pl. a 11., 10., 9. és 8. szöveget alulról felfelé olvassuk, akkor értelmes, Oziriszhoz szóló szöveget kapunk:</p> <p>16. ábra: "és ez a lélek és birtokosa se legyen megszenteltelve az alvilágban" 17. ábra: "Sose legyen ez a sír megszenteltelve," 8. ábra: "add, hogy Ozirisz Sesonk lelke élhessen!" 9. ábra: "az alvilágnak (a föld alatt) és nagy vizeinek," 10. ábra: "Ó, hatalmas isten, ura a mennynek és a földnek" 11. ábra: "Ó alvók istene a teremtés ideje óta,"</p>	<p>4. ábra: A Raukijang héber szónak felel meg, és tágas teret jelent, vagy égboltozatot, valamint egy számjegyet, ami egyiptomi nyelven ezret jelent, és az Oliblis időszámításának felel meg, amely forgásban és időszámításában Kolobbal</p>
<p>5. ábra: Egyiptomi neve En-sin-go-on-dos, ez is egy uralkodó, és az egyiptomiak azt mondják, hogy ez a nap, és Kolobtól kapja fényét a Kae-e-van-ras közvetítése által, amely a nagy kulcs, vagy más szóval az uralkodó hatalom, amely tizenöt más állócsillagot ural, mint a Floesze vagy a hold, a föld, és a nap évenkénti körülfordulással. Ez a bolygó a Kli-fos-is-es vagy Ha-ko-kau-bím közvetítésével nyeri hatalmát, ezek a csillagok, amelyeket a 22. és 23. ábrák mutatnak be, és fényüket a Kolob forgásától kapják.</p>	
<p>6. ábra: A föld négy részét ábrázolja.</p>	
<p>7. ábra: A trónon ülő Istent ábrázolja, amint az égen át a papság nagy kulcsszavait, valamint Ábrahámnak a Szentlélek jelét galamb alakjában kinyilatkoztatja.</p>	
<p>8. ábra: Írott dolgokat tartalmaz, amelyek a világgal nem közölhetők, hanem Isten szent Templomában találhatók.</p>	
<p>9. ábra: jelenleg nem közölhető 10. ábra: szintén nem 11. ábra: szintén nem. Ha a világ ezeket a számokat kitalálja, úgy legyen. Ámen. 12., 13., 14., 15., 16., 17., 18., 19., és 20. ábrák az Úr saját idejében lesznek megadva. A fenti fordítást olyan mértékben közöltük, amennyire az jelenleg közölhető.</p>	

5. A 3. sz. képmásolat a mormon magyarázattal és a szakmai kritika

Smith magyarázata	Egyiptológus szemmel
1. ábra: Ábrahám Fáraó trónján ül, Fáraó király előzékenysége által, koronával a fején, amely a papságot jelzi, mint az égi nagy elnökség jelképe, kezében az igazságosság és bíraskodás jogára.	A trónon Ozirisz, az alvilág ura ül.
2. ábra: Fáraó király, akinek neve írásjelekkel a feje felett látható.	Ozirisz trónja mögött Ízisz áll.
3. ábra: Ábrahámot jelenti Egyiptomban – ahogyan ez az 1. képmásolat 10. ábrájában is fel van tüntetve.	Stilizált papirusznád.
4. ábra: Az egyiptomi király, Fáraó hercege, amint az a keze felett írva látható.	Maat, az igazság istennője vezeti a halott lelkét Ozirisz elé.
5. ábra: Sulem, Egyiptom királyának egyik leghatalmasabb szolgája, amint a keze felett levő írás mutatja.	Az elhunyt lelke, amint Ozirisz trónja elé vezetik, hogy élete megítéltesen. (Halottak könyve, 125. fejezet jelenete)
6. ábra: Olimlah, a herceg egyik rabszolgája. Ábrahám a királyi udvarban a csillagászat alapelveiről beszél.	A halott lelkét hátulról támogató Anubisz (itt nem sakálfejű), aki a Halottak könyvének varázsigéivel segítette el idáig a halott lelkét.

6. Más furcsaságok

Az ÁK sok anakronizmust, Ábrahám idejében vagy környezetében teljesen ismeretlen, csak sokkal később megjelent szavakat is tartalmaz (pl. evangélium, hieroglifa, pogány, Jehova, Egyptus). A nyelvészek számára ismeretlen szavakat közöl kétes magyarázatokkal (pl. *gnolaum*, ami egy állítólagos "héber szó átírata, amely örökkévalót jelent" [3:18]). A történészek számára teljesen ismeretlen isten- és bálványneveket említ. Ismert szavaknak tulajdonít hibás magyarázatot: pl. "a fáraó királyi vérből származó királyt jelent" – pedig az egyiptomi *per-á* jelentése "A Nagy Ház", ami eredetileg a királyi palotára utalt, és csak később annak lakójára [1:20]. Tévedés az is, hogy Egyiptom fáraója Ábrahám idejében (vagy máskor) kánaánita lett volna, és hogy "ebből a törzsből [ti. a kánaánitából] származik az összes egyiptomi" [1:21-22] stb.

7. Összefoglaló kérdések

Mindez alapján több kérdés is felmerülhet az ÁK figyelmes olvasójában:

A mormon kiadó határozottan állítja, hogy az Ábrahám könyvéből való képmásolatokról van szó. A 2. sz. képmásolat alapján azonban kérdéses, hogy Ábrahám egyes részeket külön írt volna kőre és papiruszra? És vajon miért írt volna egyiptomiul, miért nem írt héberül vagy más, a szülőhazájában megismert nyelven?

Kizárható, hogy Smith a papiruszokról fordította az Ábrahám könyve című szöveget, mégis azt állította, hogy *azokból* fordította, és hogy *ő*, Joseph Smith fordította azokat. Valamikor biztos *nem* mondott igazat, ezért kérdés, hogy még mikor nem mondott igazat? És ha csak egyszer is hazudott ilyen horderejű dologban, lehetett-e Isten prófétája?

A mormon egyház vezetői jól ismerik az egyiptológusok elfogulatlan és teljesen egyöntetű szakvéleményét. Miért hagyják figyelmen kívül? Ha pedig tudatában vannak szakvéleményük jelentőségének, miért nem vonják le a következtetéseket? És ha levonták, miért próbálják ezeket a dolgokat agyonhallgatni egyházuk tagjai előtt?

Fenntarthatja-e a mormon egyház azokat a tanításait, amelyek az Ábrahám könyvének szövegén alapulnak? Ha a tudományos tények ellenére is vallja őket, akkor valójában min alapul 11 millió ember örök reménysége, vagy legalábbis annak jelentős része?

Felhasznált és ajánlott szakirodalom: Charles M. Larson: ...By His Own Hand Upon Papyrus—A new look at the Joseph Smith papyri; Grand Rapids, Michigan (USA), Institute For Religious Research, 1992